

которые изучал студент в данном государстве или за границей. Современное европейское образование - это отражение всего богатства культуры, языков и систем, разного уровня развития техники, которые являются органическим элементом специфики различных стран и регионов Европы. В разных государствах существуют и различные системы образования, разные способы подбора студентов, различные пути и методы оценки профессиональной квалификации, а различия в научных степенях и званиях отражает и различия в программах обучения и в самих системах образования.

В заключение заметим, что общая психолого-педагогическая подготовка студентов технических университетов есть необходимое условие дальнейшей гуманитаризации высшего технического образования.

Литература

1. Национальная доктрина развития образования в XXI веке. – К., 2001. – С. 16 – 17.
2. Вища освіта України і Болонський процес // Навчальна програма. – Київ – Тернопіль: Вид-во ТДПУ ім.. В.Гнатюка, 2004. - 18с.
3. Высшее техническое образование (педагогический, дидактический и социально-психологический аспекты). Козлакова Г.А., Маригодов В.К., Слободянюк А.А.: Монография. – Севастополь: Изд-во СевГТУ, 2001. – 268с.: ил.

Л.В.Кондрашова

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ РИС ПЕДАГОГА В УМОВАХ ВИЩОЇ ШКОЛИ

В статье раскрывается сущность профессионального облика современного педагога, его основные характеристики и пути становления в условиях высшей педагогической школы.

The essence of a professional aspect of contemporary teacher, his main characteristics and ways of his making under conditions of higher pedagogical school are disclosed in this article.

Підвищення ролі людського фактора у відновленні соціального життя, потреба суспільства в якісній освіті

зумовлюють високі вимоги до педагогічних кадрів, їх особистісного потенціалу. Не випадково магістральним напрямком модернізації вищої педагогічної школи України визнана особистісно-орієнтована направленість усієї її системи роботи. В центрі навчального процесу, що забезпечує вирішення завдань педагогічної освіти, повинно бути становлення особистості студента, розвиток його творчого потенціалу і створення освітнього середовища, що стимулює професійні можливості і здібності студентів. Сьогодні необхідно перенести центр тяжіння з предметного підходу, що все ще превалує в практиці вищої школи і акцентує всі дидактичні засоби на засвоєнні навчальної інформації, на особистісно-орієнтований, при якому навчальний предмет, засвоювана студентами інформація, є засобом формування їх професійних рис.

Аналіз педагогічної практики в різних типах шкіл свідчить про те, що будь-який зміст навчальної роботи поєднано не тільки з технологією та її методикою, але і з можливостями особистості педагога і його здатністю використовувати особистісний потенціал самих учнів, активізувати їх позицію в навчальному процесі. Створення умов для розвитку і саморозвитку особистості кожного учня з урахуванням його індивідуальних потреб здебільшого визначається тим, наскільки неординарною є особистість педагога, наскільки він готовий не тільки до постійного професійно-морального удосконалення власної особистості, а й до залучення своїх вихованців у процес саморозвитку і самовдосконалення їхнього особистісного потенціалу. Така постановка питання докорінно змінює проблему підготовки сучасних педагогічних кадрів.

Аніскільки не занижуючи ролі науково-предметної підготовки майбутніх педагогів, потрібно чітко уявляти, як у ході її забезпечити умови для виявлення особистісного потенціалу студентів. Кожний, хто обрав учительську професію, повинен усвідомлювати, якими професійними властивостями і якостями повинен володіти сучасний педагог, від чого залежить успіх його адаптації до самостійної професійної діяльності, що є основою для нестандартного виконання ним професійних функцій.

Особистість педагога, характер його внутрішнього світу, структура і сутність виконуваних ним соціально-професійних ролей за всіх часів привертала увагу дослідників. В античні часи і в епоху Відродження вчені особливо виділяли роль вчителя в суспільстві і його здатність здійснювати виховання на гуманістичних принципах. Ф.Рабле, Т.Мор, Кампанелла та ін., засуджуючи формалізм, догматизм у вихованні, важливим засобом боротьби з цими явищами вважали підготовку вчителя, духовно і морально багатого, позбавленого у своїй душі людських пороків, що глибоко вірить у можливості і здібності дитини.

Я.А.Коменський, мріючи про школу гуманності, школу людяності, вважав, що немає нічого вище під сонцем, ніж посада вчителя. Йому він відводив величезну соціально-утворюючу і виховну функції в суспільстві. У роботах Ж.Ж.Руссо, І.Г.Песталоцці, А.Дистервега, К.Д.Ушинського, Л.М.Толстого значне місце посідає обґрунтування змісту підготовки вчителя-професіонала і способів його реалізації в педагогічній практиці.

На межі ХІХ-ХХ ст. М.А.Бердяєв, Є.М.Булгаков, С.Н.Трубецький, Т.А.Флоренський однією з актуальних вважали проблему людини, духовного багатства особистості, її внутрішнє самовдосконалення і самореалізацію, ідею самодостатності "Я". Так, Т.А.Флоренський вважав, що життєве завдання кожного – пізнати будову і форму свого роду, закон його зростання... пізнати своє місце в роді. Головними мотивами особистісного зростання вони вважали не вплив зовнішнього середовища на людину, а її прагнення розібратися в прихованих ресурсах власної особистості.

Подальші дослідження (О.О.Абдулліна, Л.П.Вовк, Н.В.Кузьміна, Л.С.Нечепоренко, А.С.Макаренко, О.Г.Мороз, О.В.Сластьонін, В.О.Сухомлинський, Р.І.Хмелюк та ін.) також піднімали проблему формування особистості, спроможної на "перебудову" професійного "Я".

І сьогодні актуальна проблема формування професійних рис сучасного вчителя, пошуку шляхів і засобів особистісного становлення майбутнього вчителя впродовж навчання у вищій школі. Педагогічний професіоналізм не можна звести тільки до

сукупності знань і вмінь, оволодіння методикою і технологією педагогічного процесу. Не менш важлива складова цього складного утворення - особистісні властивості майбутнього педагога. Особистісний потенціал поєднує в собі низку специфічних рис, що характеризують внутрішній світ фахівця і визначають структуру і сутність виконуваних ним професійних ролей. Набір особистісних якостей педагога визначає результативність його професійної діяльності і регулює його відносини з педагогічним соціумом.

Мета статті полягає в тому, щоб виявити основні характеристики професійних рис сучасного педагога, мотиви професійного зростання студентів і основних напрямків його реалізації в умовах вищої педагогічної школи.

Результативність професійного становлення студентів визначається тим, наскільки першокурсники чітко усвідомлюють професійно-особистісний еталон сучасного педагога. Професійні риси, еталон особистості педагога – це сукупність суб'єктивних уявлень майбутнього вчителя про найбільш значимі якості, якими повинен володіти випускник вищої педагогічної школи, вступаючи на шлях самостійної професійної діяльності, і які забезпечують йому толерантність у системі виробничо-особистісних відносин. Наявність професійно значимих якостей забезпечує успішність педагогічної діяльності вчителя.

Студент, що обрав професію педагога, повинен чітко уявляти поєднання різних елементів, що складають підструктури й у цілому структуру особистості сучасного педагога зі способами і формами педагогічної діяльності, що посідають основне місце в змісті професіоналізму і наповнені ціннісним змістом. Зміст значеннєвого рівня повинен бути пріоритетним і впливати на освітнє середовище, у якому відбувається професійне становлення і визрівання майбутнього фахівця.

Серед професійно значимих якостей провідна роль належить свободі дій і відповідальності педагога. Свобода дій передбачає спроможність студента протистояти і переборювати всі форми зовнішнього впливу стосовно його професійного "Я". Його самостійність у професійних діях характеризується як

свобода від причинних залежностей, можливість постійно удосконалювати рівень власного професіоналізму, визначати шляхи, вибирати способи поповнення духовно-морального багажу і розвивати творчий потенціал власної особистості, бачити перспективи зростання професіоналізму і педагогічної майстерності. Здатність до оптимального використання свободи в професійній діяльності забезпечує майбутньому фахівцеві не тільки можливість відчувати, усвідомлювати свою позицію, але й активно впливати на зовнішні і внутрішні залежності в системі суб'єктно-об'єктно-суб'єктних відносин, використовувати ці відносини для досягнення накреслених цілей і спроектованого результату власної педагогічної діяльності.

Свобода дій здебільшого визначається активністю професійної позиції педагога. В основі професійної позиції лежить активність особистості. Активність студента є, по-перше, усвідомленою і цілеспрямованою; по-друге, опосередкованою цілісним ставленням до обраної професії і до процесу власного професійного зростання; по-третє, повністю керується ним. Студент, усвідомлюючи свободу як невід'ємну рису професійної позиції, повинен уміти управляти власною активністю, її направленістю, виявляти її в нових, нестандартних ситуаціях, бачити залежність між активністю професійної позиції і результатами професійної діяльності. Свобода й активність – важливі якості професійних рис сучасного педагога, без яскравої вираженості яких він не зможе стати конкурентоспроможним фахівцем. Саме ці якості педагога в ситуації перебудови і реформ, модернізації педагогічного процесу забезпечать йому затребуваність у педагогічній практиці. Він повинен бути вільним від власних догм і амбіцій, враховувати інтереси і можливості учнів, не піддаватися ідеологічним тискам з різних сторін, бути лідером у молодіжному середовищі.

Скутість у професійних діях визначається не тільки недостатністю професійних знань і вмінь, але й характером освітнього середовища, організацією педагогічного процесу і тією роллю, позицією, яку студент займає у вищій школі. Тут особливо важливий процес адаптації студента до навчального процесу і студентського життя. Якщо з перших днів студентові

не вдається усвідомити власної позиції, зовнішніх впливів соціуму, вибрати правильні шляхи професійного становлення, відчуті динаміку університетського життя, протистояти невдачам і долати їх, то й у самостійній педагогічній роботі процес залучення до неї буде тривалим і складним. Студент, що звик діяти за вказівкою викладачів, не зможе змінити своєї позиції й у самостійній професійній діяльності. Такий учитель, потрапляючи в складні педагогічні ситуації, не може протистояти труднощам, що виникають у практичній діяльності. Невротично реагуючи на нестабільність педагогічної обстановки, такий учитель відчуває психологічний дискомфорт. Активність його в таких ситуаціях різко падає. Звикаючи у вищій школі до дій за вказівкою, за сформованим стандартом, він не здатний змінити своєї позиції у школі. Причому, причини труднощів педагог-початківець шукає не в собі, професійно-особистісних якостях власної особистості, а в оточуючих його людях. Такий учитель не готовий активно і вільно діяти в професійних ситуаціях, змусити обставини працювати на себе. Він прагне зняти із себе відповідальність за свої дії і вчинки, прийняті рішення та їх наслідки.

Не менш важливо в процесі навчання у вищій школі формувати в майбутніх педагогів професійну відповідальність. Професійно-педагогічна відповідальність є усвідомлена здатність молодого фахівця слугувати джерелом змін в освітнім середовищі, сукупність професійних дій і вчинків в різних ситуаціях, педагогічних і особистісно значимих.

Відповідальність за власні дії і вчинки формується в ході педагогічного процесу. Важливо, щоб студент набув досвіду не тільки ставити мету, планувати роботу, вибирати способи її виконання, прогнозувати кінцевий результат, а й був готовим нести відповідальність за дії і прийняті рішення. Його поведінка повинна поєднувати в собі внутрішню активність, свободу вибору мети, способу дій, бажання постійно удосконалюватися в професійному плані. Становлення такої поведінки студента не протікає стихійно, мимовільно. Це досить складний, тривалий і педагогічно скерований процес. Необхідно у вищій школі забезпечити такі умови, що сприяли б закріпленню в майбутніх педагогів адекватної реакції на

зовнішні впливи, власної точки зору на педагогічну проблему, але підкріплену аргументами, виважений емоційний стан, що виступає регулятором його емоцій і реакцій у нестандартних ситуаціях.

Важливо організувати у вищій школі освітнє середовище таким чином, щоб кожен студент зміг опинитися в ситуації вирішення педагогічних проблем, виконання ролей, пошуку виходу з проблемної ситуації. При цьому особливо важлива свобода дій його в досягненні оптимального результату, сприйняття і відчуження ситуації успіху. Виконання ролей, завдань-ситуацій професійної спрямованості, імітація і гра – все це сприяє стимулюванню активності, відповідальності, відчуження успіху при досягненні студентом проєктованого результату навчальної діяльності. Пізнавши відчуження успіху в навчальній роботі, вирішенні пізнавальних завдань, майбутній педагог закладає основи професійного успіху в майбутній самостійній педагогічній роботі. До професійного успіху він буде відноситися відповідно до тих рольових вимог, що ставилися до нього в навчальному процесі. Якщо в навчальному закладі він проявляв відповідальність, дотримувався правил, що відповідають педагогічній етиці, активно діяв у відповідності зі своїми можливостями і здібностями, придбаними в процесі його професійного становлення, то й у шкільному колективі його позиція буде відповідати цим характеристикам.

Університетське навчання повинно бути організоване так, щоб студент не виступав тільки в ролі педагогічного об'єкта, простого виконавця волі викладача, а його навчальні функції не обмежувалися схемою: прочитав – відтворив прочитане. Важливо надати кожному студентові можливість виступати в ролі ініціатора навчальних проєктів, заражати аудиторію ідеєю, надихати колег на подолання пізнавальних труднощів, вселяти іншим свої погляди і переконання, не придушуючи при цьому ініціативу, енергію і думку інших. Необхідно майбутнього вчителя навчити поваги до альтернативних суджень, орієнтації не тільки на власні, але і на установки, оцінні судження інших учасників педагогічного процесу, допомагати йому, погоджувати свої дії, зіставляти свій

досвід з чужим, орієнтуючись при цьому на оптимальніше рішення.

У цьому плані доречний діалогічний підхід до організації навчальних занять. У ситуації діалогу майбутній вчитель опановує мистецтвом ведення дискусії, вирішення проблемних питань, постановки гіпотез і доказу істинності суджень. Він набуває досвіду узгодження своєї думки, дій, суджень або їх зміни, структурування і оновлення.

Створення в навчальному процесі умов реальних труднощів, пошуку виходу із змодельованих професійних ситуацій сприяє розвиткові в студентів здатності зберігати стабільність свого внутрішнього емоційного стану, цілковитого самоволодіння, прагнення боротися з труднощами, що виникають. Моделювання в навчальному процесі типових труднощів, що виникають у повсякденній учительській праці, дозволяє майбутнім педагогам проявляти зусилля, залишаючись у рамках педагогічного смислу, уникнути можливих невдач, із залученням волі домогтися успіху, результативного підсумку в самостійній педагогічній роботі. Усе це удосконалює професійні риси майбутнього педагога, збагачує його емоційно-вольову сферу, сприяє в майбутньому звільнитися від сірості власної особистості і буденності професійної праці.

Головним у поведінці студента повинно бути прагнення до подолання протиріч між реальними вчинками і суб'єктивною системою думок. У навчальних ситуаціях необхідно забезпечити умови, в яких кожен студент має можливість усунути когнітивний дисонанс між бажаннями, думками, професійними сподіваннями і реальними навчальними успіхами, вчинками і діями. Бажання, прагнення і потреби в професійному зростанні майбутніх педагогів повинні бути виправдані професійно-педагогічною необхідністю і здоровим глуздом.

Необхідно забезпечити здоровий морально-психологічний клімат, комфорт і ситуацію успіху для кожного студента. Тільки в такій обстановці можливі професійне зростання і формування професійних рис майбутнього педагога. У ситуації успіху, при досягненні спроектованих навчальних результатів, відчуваючи перспективи зростання, студент

зберігає об'єктивну самооцінку. Об'єктивна самооцінка професійних можливостей і досягнень є регулятором комфортної, повсякденної поведінки студента. Високий рівень внутрішнього контролю професійного росту, адекватне усвідомлення власних професійних рис, можливостей реалізації творчого потенціалу в педагогічній роботі дозволяє майбутньому вчителю здійснювати вільний вибір власних дій, способів нестандартного вирішення завдань, а не бути пасивним виконавцем чужих розпоряджень.

Освітнє середовище вищої школи повинно забезпечувати студентам такі умови, знаходячись у яких, вони могли б максимально реалізувати резерви власної особистості. При цьому важливо включати їх у ситуації, де б у них стимулювалося прагнення до постійного удосконалення професійних і особистісних якостей, потреба знаходитися в постійному пошуці, не задовольняючись досягнутими результатами. Кожна форма навчальних і позааудиторних занять у вищій школі повинна мати мету, особистісний зміст якої розкриває перспективу професійного зростання студентів. Розвиток і удосконалення особистісних якостей майбутнього професіонала – двосторонній процес: з одного боку, це отримання нової інформації про свої можливості і вимоги професії, а з іншого боку – корекція вже сформованих форм поведінки, професійної позиції і стилю діяльності.

Блок професійних якостей майбутніх педагогів містить у собі і комунікативну компетентність. Студенти повинні чітко уявляти зміст цього складного особистісного утворення, оцінити рівень власної комунікативної культури, але і планувати, здійснювати систематичну роботу з формування комунікативних умінь, що виступають показниками їхньої компетентності. Постійний тренінг комунікативних умінь повинен забезпечувати поступовий перехід від репродуктивного (уміння спілкуватися з однокурсниками і викладачами) до евристичного (уміння спілкуватися, бути толерантним у різних ситуаціях) і потім до креативного рівня (уміння удосконалювати форми спілкування в нестандартних ситуаціях і складних умовах). Як свідчить практика, такі тренінги не завжди мають місце в навчальному процесі. Частіше студенти набувають

досвіду спілкування не у навчальних аудиторіях, а в умовах реальної професійної діяльності, шляхом проб і помилок під час педагогічної практики. Хоча вони мають уявлення про сутність і значимість комунікативної компетентності, але не можуть об'єктивно проаналізувати й оцінити власний рівень її сформованості і готовність до комунікативної діяльності, що негативно впливає на розвиток якостей особистості, які характеризують це складне особистісне утворення. Використання в навчальному процесі активних форм і методів, ситуацій, побудованих на педагогічній взаємодії, співробітництві і співтворчості, значно стимулює процес формування комунікативної компетентності студентів.

Професіоналізм майбутнього педагога полягає не тільки в тому, що свої дії і вчинки він здійснює на підставі емоційно-почуттєвого сприйняття дійсності, але і постійної рефлексії, осмисленні міжособистісної взаємодії з оточуючими його людьми. У практиці вищої школи, на жаль, переважає педагогічний вплив у системі відносин "викладач-студенти", який заважає майбутньому педагогові опанувати технологією педагогічної взаємодії, співробітництва і співтворчості, розвивати особистісні якості, що необхідні для реалізації комунікативної діяльності. Опановуючи цю технологію, студенти вчаться розуміти інших і сприймати їх як людей, що мають право на власні думки, судження, вчинки.

Ідея саморозвитку і самореалізації повинна бути основною в підготовці сучасного педагога. А.Маслоу вважав прагнення людини до саморозвитку і самоствердження важливою умовою становлення його як професіонала. Він був переконаний, що більшість людей мають потребу у внутрішньому самовдосконаленні і прагнуть до нього. Але вони не завжди знають, як це робити і що удосконалювати. Завдання полягає в тому, щоб в умовах вищої школи допомогти студентові усвідомити власний особистісний потенціал, стимулювати його потребу в самоактуалізації. Потреба в саморозвитку, прагнення до самореалізації є важливими стимулами професійного зростання майбутнього педагога. Вони є показниками професійно-особистісної зрілості й, одночасно, умовою для її досягнення. Успішність студента в професійному

розвитку, досягненні активної професійної позиції і творчого стилю діяльності прямо пов'язані з його прагненням до саморозвитку.

Завдання навчального процесу, особистісно-орієнтованого, полягає в пошуці стимулів і забезпеченні психологічного комфорту з метою пробудження в студентів потреби до самоактуалізації. Потреба в саморозвитку і самовираженні особистісного потенціалу і професійного "Я" психологи відносять до потреби вищого рівня. Ці потреби, нерідко, слабкі і легко гальмуються або змінюються через страх, невпевненість студентів у своїх можливостях в умовах несприятливого освітнього середовища і переважання в технології навчання педагогічного впливу.

При організації навчальних занять у вищій школі важливо подбати про те, щоб кожен студент усвідомив перспективу власного професійного зростання, залежність між тим, як він піднімається в ієрархії своїх потреб і його свободою при виборі напрямку професійно-особистісного становлення. У динаміці його потреб і слідуванні обраному напрямкові, він не просто змінюється, а розвивається як особистість, як суб'єкт діяльності, як учитель-професіонал.

Професійне зростання і досягнення творчої зрілості особистості – тривалий, динамічний і суперечливий процес. Усвідомлення сутності професіоналізму, його основних характеристик, бачення і розуміння шляхів його становлення сприяє наданню особистісного змісту педагогічному процесові вищої школи.

Таким чином, формування професійних рис сучасного педагога, орієнтація на творчу індивідуальність особистості студента – головне в змісті навчального процесу вищої школи. Відчуваючи потенціал особистісного зростання, студент завжди буде почувати себе вільним у будь-якому освітньому середовищі, при виборі шляхів професійного становлення. В умовах творчого педагогічного процесу його особистість не просто буде змінюватися, пристосовуватися до зовнішніх умов і впливів, а буде удосконалюватися як суб'єкт педагогічної діяльності.

Професійні риси педагога-професіонала є важливою умовою результативності його діяльності. Засобами його удосконалення можуть бути тренінги, аналіз педагогічних ситуацій, диспути і діалоги, імітація і гра, під час яких майбутні фахівці опановують знаннями й уміннями об'єктивно оцінювати рівень власної освіченості, одержують стимул до її використання в практичній діяльності, активізують професійну позицію і розвивають свій творчий почерк. Тільки творче ставлення до педагогічної діяльності і вирішення професійних проблем забезпечує синхронізацію потреб і вимог, тобто того, ким ми є, з тим, ким ми повинні бути. Розвиток особистості майбутнього вчителя відбувається в результаті того, що кожен студент обирає свій шлях професійного становлення й особистісного зростання, що приводить до професійно-педагогічних цінностей як основи їх професіоналізму.

О.В.Малихін

ОСОБИСТІТЬ СТУДЕНТА ЯК СУБ'ЄКТ САМОСТІЙНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВИЩОГО ПЕДАГОГІЧНОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

В статье рассматривается личность студента как субъекта самостоятельной учебной деятельности в условиях высшего педагогического учебного заведения.

The article deals with a personality of the student as the subject of self-directed learning activities under conditions of a higher teacher training institution.

Сучасна педагогіка вищої школи все частіше звертається у своєму науковому пошуці до питань організації самостійної роботи студентів з окремих дисциплін і ефективної організації самостійної навчальної діяльності студентів взагалі. І це є природнім. Коли мова йде про значення самостійної навчальної діяльності, і класики, і наші сучасники роблять власне спільні й загальні висновки, а саме: ніякий зовнішній вплив, ніякі інструктування, наставляння, накази, переконання, покарання не можуть замінити і бути хоча б у будь-якому порівнянні за рівнем ефективності з самостійною діяльністю. "Розвиток і освіта ні одній людині не можуть бути надані. Будь-

хто, хто бажає до них приєднатись, має досягти цього власною діяльністю, власними зусиллями, власним напруженням. Зовні вона може отримати лише збудження...” – писав у своїх педагогічних працях А.Дистерверг [1;118]. Протягом достатньо значного періоду педагогів і науковців цікавили питання змістовної сторони самостійної роботи, і лише в останні десятиліття минулого століття і зараз на початку нового звертається увага на організаційну сторону самостійної роботи. Саме цим, а також останніми реформаційними процесами у вищій школі взагалі й у вищій педагогічній школі зокрема зумовлено звернення до питань організації самостійної навчальної діяльності студентів як цілісного процесу, складовими якого, як ми вже наголошували у своїх попередніх роботах, є певний обсяг самостійної роботи з окремих дисциплін, що передбачено навчальними планами і навчальними програмами. Освітній процес у вищому педагогічному закладі також відрізняється від відповідних процесів у інших вищих навчальних закладах. У першу чергу це зумовлено тим, як вже неодноразово підкреслювалось, що особистість студента вищого педагогічного навчального закладу – це особистість майбутнього вчителя.

Вище визначені положення доводять доцільність звернення до особистості студента як суб’єкта самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу і дають підстави для формулювання **мети даної роботи**, яка полягає у визначенні якостей особистості студента як суб’єкта самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу, які мають бути їй притаманні, а також вимог, які до неї висуваються, для ефективної реалізації і здійснення цієї діяльності.

Загальновідомим є факт, що категорія суб’єкта є однією з центральних у філософії, особливо в онтології (Аристотель, Декарт, Кант, Гегель та ін.). Значний інтерес викликає визначена категорія і в сучасній психологічній науці (Рубінштейн, Леонтьєв, Абульханова-Славська, Брушлинський, Лекторський та ін.). Аналіз суб’єктів освітньої діяльності, який включає дві взаємопов’язані форми – педагогічну і навчальну, пов’язаний як з загальнофілософською, так і з конкретно педагогічною

задачами. Специфіка самостійної навчальної діяльності студента в умовах вищого педагогічного навчального закладу полягає в наступному: по-перше, студент виступає як єдиний суб'єкт, який самостійно функціонує в процесі здійснення даної діяльності, а саме, відсутні суб'єкт-суб'єктні взаємовідносини між ним і викладачем, хоча в організації самостійної навчальної діяльності, особливо на перших етапах перебування студента у вищому педагогічному закладі, викладач відіграє певну роль, але про суб'єкт-суб'єктні відносини викладач – студент мова не йде; по-друге, студент з позиції майбутнього вчителя виступає одночасно і як той, хто навчає, а не лише як той, хто навчається. М.М.Левіна пише про те, що процес формування вчителя у вищому педагогічному закладі має здійснюватись на ґрунті методологічного положення про особистість як суб'єкт діяльності і її цілісність [5;13]. Саме наведене положення має стати фундаментальним і в організації самостійної навчальної діяльності студентів в умовах вищого педагогічного навчального закладу з урахуванням наведених вище специфічних особливостей. Дидактичні умови, які забезпечують проектну ефективність процесу навчання взагалі й процесу самостійної навчальної діяльності зокрема, орієнтовані на активну позицію того, хто навчається, повноту складу і інтегрованість професійних видів навчальної діяльності, у тому числі і самостійної, які б відповідали професіограмі і вимогам, які висуваються до кваліфікаційної характеристики. Слід також згадати думку С.Л.Рубінштейна: „Подібно до того як організм не розвивається спочатку, а потім функціонує, а розвивається, коли функціонує, так і особистість не формується спочатку, а потім починає діяти: вона формується, коли діє, в ході своєї діяльності. В діяльності особистість і формується, і проявляється” [6;513]. Саме наведене положення ще раз підкреслює безперервність становлення особистості в процесі будь-якої діяльності, а в даному випадку йдеться про особистість майбутнього вчителя. Самостійна навчальна діяльність студентів в умовах вищого педагогічного навчального закладу, відповідно, має бути організована таким чином, щоб вона цілісно була підпорядкована кінцевій меті перебування студентів у стінах вищої педагогічної школи, тобто

підготовці висококваліфікованого педагога-фахівця, який би міг передати свою власну активну позицію щодо самостійного набуття знань своїм вихованцям, оскільки з кожним роком такий стан справ буде набувати все більшої ваги і значущості. Можна дійти висновку, що зміст самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу має бути особистісно спрямованим і підпорядкованим ідеї підготовки висококваліфікованого вчителя. Визначені положення слід також враховувати викладачам вищої педагогічної школи у наданні рекомендацій і консультацій щодо найбільш ефективних форм, методів і засобів отримання знань в процесі самостійної навчальної діяльності. Чисельні опитування студентів вищих педагогічних закладів, бесіди з ними, анкетування свідчать про невідповідність організації самостійної роботи з окремих дисциплін і самостійної навчальної діяльності в цілому тим наведеним вимогам, яким необхідно слідувати, якщо дійсно сприймати студента як центрального суб'єкта самостійної навчальної діяльності.

У вище згаданій роботі М.М.Левіна наголошує на тому, що в системі підготовки учителя-фахівця аналітична діяльність – одна з основних, вона розвиває потенціал особистості в цілому і її професійні навички. Аналітична діяльність передує конструктивній і входить до її складу. Вона виступає умовою побудови інженерно-педагогічних конструкцій учбового матеріалу і способів передачі його учням, а також умовою проектування способів включення учнів у навчально-пізнавальну діяльність і педагогічне спілкування [5;11-12]. Не можна не погодитись з наведеним твердженням і для того, щоб розвинути висунуту думку про аналітичну діяльність, спробуємо показати її цінність і значущість для студентів в процесі самостійної навчальної діяльності. Здатність до аналітичної діяльності є, на нашу думку, однією з провідних передумов успішної і ефективної самостійної навчальної діяльності, оскільки студент в процесі самостійної роботи над тією чи іншою дисципліною, чи навіть над певним розділом, який передбачено навчальною програмою для самостійного опрацювання, зіткається з необхідністю аналізувати матеріал, який пропонується для засвоєння,

аналізувати його значущість і встановлювати певні зв'язки з тим, що вже засвоєно з інших розділів дисципліни, яка вивчається, чи навіть з інших дисциплін. Лише той студент, який дійсно володіє певними навичками аналітичної діяльності буде спроможним ефективно і правильно самостійно відбирати саме той матеріал, саме ту інформацію, які стануть йому у пригоді в подальшій навчальній діяльності – і самостійній, і під час аудиторних занять, оскільки зміст самостійної роботи у багатьох випадках виступає передуючим для розуміння подальшого навчального матеріалу, який передбачено для вивчення і самостійно, і за допомогою викладача. Здатність до аналітичної діяльності зумовлює також і ефективність самоконтролю в процесі самостійної навчальної діяльності, тобто здатність проаналізувати свої власні досягнення, які було набуто в процесі цієї самостійної діяльності, визначити певні недоліки, порівняти результати з загальними вимогами, які висуваються на тому чи іншому етапі перебування у вищій педагогічній школі. Належний рівень навичок аналітичної діяльності забезпечить також значну економію часу, який передбачено навчальними планами і навчальними програмами для занять самостійною навчальною діяльністю, а це є неабияким надбанням у сучасних умовах загальної перевантаженості студентів взагалі і студентів вищих педагогічних закладів зокрема. М.М.Левіна також підкреслює, що у підготовці вчителя управління процесом формування особистості здійснюється шляхом залучення студентів до функцій вчителя і дослідника. Ці функції складають обов'язкову умову формування грамотного, думаючого, творчого фахівця [5;12]. Неперевершені можливості щодо реалізації визначених функцій наявні у самостійній навчальній діяльності студентів в умовах вищого педагогічного навчального закладу. Як уже неодноразово підкреслювалось, студент може виступати у ролі вчителя власне до себе і виконувати всі притаманні йому функції щодо планування, добору змісту, визначення ефективних форм, методів, засобів подачі навчального матеріалу, а також формування навичок аналізу, корегування, оцінювання, контролю самостійної навчальної діяльності. З іншого боку, саме в процесі самостійної навчальної діяльності

студент має всі можливості до власного творчого пошуку і дійсної дослідницької роботи.

Особливості особистості залежать від будови її психіки, яка формується протягом усього життя людини під впливом виховання, освіти, самовиховання і самоосвіти, у спілкуванні з людьми і в діяльності. На нашу думку, залучення студентів до самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу є запорукою плідного і позитивного переходу від виховання і освіти до самовиховання і самоосвіти. Однією з провідних особливостей особистості є її спрямованість. Як писав С.Л.Рубінштейн, людина не є ізольованою, замкненою істотою, яка живе і розвивається із самої себе. Вона пов'язана з навколишнім світом і відчуває потребу в ньому. В процесі історичного розвитку коло того, в чому людина відчуває потребу розширюється. Ця об'єктивна потреба, яка відбивається у психіці людини, відчувається нею як потреба. Потреба людини в чомусь, що знаходиться поза нею, визначає зв'язок людини з навколишнім світом і її залежність від нього. Залежність людини, яка відчувається і усвідомлюється нею, від того, чого вона потребує або в чому вона зацікавлена, породжує спрямованість на відповідний предмет [6;518].

„Проблема спрямованості – це перш за все питання про динамічні тенденції, котрі у якості мотивів визначають людську діяльність, самі у свою чергу будучи визначеними її цілями і задачами.

Спрямованість включає два тісно пов'язаних між собою моменти: а) предметний зміст, оскільки спрямованість – це завжди спрямованість на що-небудь, на який-небудь більш чи менш визначений предмет, і б) напруження, яке при цьому виникає” [6;519].

В аналізі психологічної структури особистості А.Г.Ковальов у своїх роботах, присвячених самовихованню особистості, також наголошує на виділенні перш за все спрямованості. Під спрямованістю він рекомендує розуміти „... те, чого особистість хоче, куди і до чого вона прагне, її відношення до дійсності й до самої себе, своїм обов'язкам, тобто те, що складає ядро життєвої позиції особистості” [4;17].

До спрямованості він відносить потреби і інтереси, соціальні настанови і погляди. Під потребами слід розуміти нужду людини у певних умовах життя і розвитку. Потреби людини притаманні їй як живій істоті і як соціальній особистості. Деякі потреби дані людині від народження, оскільки без їх задоволення вона не може жити, інші потреби, відповідно, формуються у суспільстві. Без них людина не може нормально жити і працювати. Але ж людина – істота свідома, вона має можливість керувати своїми потребами, підкоряти їх певним настановам. Залежно від того, які потреби найбільш розвинені, і від того наскільки досконала система самоуправління, визначаються спрямованість і характер діяльності і поведінки особистості.

Виникає очевидне питання: як певна спрямованість особистості може впливати на успішність самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного закладу освіти. Студент приходить до навчального закладу з певними настановами і, якщо мова йде про вищій педагогічний навчальний заклад, нас у першу чергу цікавить, чи є серед цих настанов прагнення отримати професію саме вчителя, чи лише має місце бажання набутти вищої освіти. Окреслене питання стоїть на сучасному етапі досить гостро. Результати проведених досліджень свідчать про невтішний стан справ з даного питання. Лише 10-15% першокурсників педагогічних університетів з упевненістю відповідають у опитуваннях і письмових анкетах на питання – що спонукало вас вступити саме до вищого педагогічного закладу? – прагнення стати вчителем. Домінує відповідь (до 50%) – просто отримати вищу освіту, а стосовно майбутньої професії майже ніхто з цієї частини студентів не може відповісти визначально. Такий стан справ висуває додаткові проблеми щодо організації навчального процесу в цілому і самостійної навчальної діяльності зокрема. Студент, який не має чіткої спрямованості на педагогічну професію у більшості випадків диференційовано і вибірково ставиться до різних дисциплін, які виносяться на обов'язкове опанування. Серед навчальних предметів, до яких студенти ставляться не достатньо сумлінно, як відомо, попадають саме дисципліни психолого-педагогічного блоку. Що ж до самостійної

навчальної діяльності, то нею у більшості випадків просто ігнорують, особливо, якщо її зміст не включається у перелік питань, які виносяться на залік чи іспит. Тому першочерговим завданням, яке постає перед викладацьким складом, стосовно організації самостійної навчальної діяльності, є ретельний відбір її змісту, який має сприяти формуванню педагогічної спрямованості суб'єкта цієї діяльності, іншими словами, зацікавити професією вчителя, показати позитивні, привабливі її сторони. Над цим варто працювати саме тому, що результати досліджень також свідчать про те, що саме з тих 50% студентів, які на час вступу до вищого педагогічного закладу не визначились з остаточним вибором професії, за умови ефективної професійно спрямованої роботи з боку кваліфікованих викладачів, виростають майстри педагогічної справи, а самостійна навчальна діяльність в умовах вищого педагогічного навчального закладу, яка є невід'ємною частиною загального навчального процесу має також плідно впливати на розв'язання визначеного завдання.

Іншим аспектом стосовно категорії спрямованості щодо особистості студента як суб'єкта самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу виступає його спрямованість на самостійне набуття знань. Завдання полягає в тому, що під час аудиторних занять з будь-яких дисциплін має проводитись послідовна й цілеспрямована робота по формуванню пізнавальної самостійності студентів. Викладач обов'язково повинен високо цінити знання студента, які він набув під час самостійної навчальної діяльності і використовує, особливо якщо вдало і успішно, під час аудиторних занять. Майстерність викладача вищої педагогічної школи полягає у тому, щоб виокремити у відповіді студента чи у його письмовій роботі інформацію, яку він засвоїв за допомогою викладача і під його керівництвом чи самостійно. В останньому випадку також слід розрізняти – чи то було у межах, передбачених навчальною програмою, але матеріал винесено на самостійне опрацювання, чи має місце абсолютна самостійність студента в отриманні тієї чи іншої інформації по предмету. Слід стимулювати пізнавальну самостійність студентів будь-якими можливими способами, оскільки саме ця якість особистості

надасть можливість позитивно впливати на результати не лише самостійної навчальної діяльності, хоча це вже само по собі добре, але й на загальні досягнення щодо підготовки висококваліфікованого вчителя-фахівця.

У процесі аналізу особистості студента як суб'єкта самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу слід зупинитись на дослідженнях І.О.Зимньої щодо суб'єкту освітньої діяльності. У своїй роботі вона дає ретельний огляд теоретичних надбань стосовно суб'єктних якостей педагога. За А.К.Марковою вона наводить структуру суб'єктних якостей, яка може бути представлена наступними блоками характеристик: об'єктивні і суб'єктивні. До об'єктивних характеристик належать професійні, психологічні і педагогічні знання, а також професійні уміння. До суб'єктивних характеристик належать професійні й психологічні позиції й настанови, а також особистісні якості [3;182].

За Н.В.Кузьміною до структури суб'єктних факторів включають: 1) тип спрямованості, 2) рівень здібностей і 3) компетентність, до якої входить спеціально-педагогічна компетентність, методична, соціально-психологічна, диференціально-психологічна, аутопсихологічна компетентність [3;181]. І.О.Зимня звертає увагу на те, що в структурі, яка запропонована Марковою, у порівнянні з структурою за Кузьміною, спеціально не виділяється блок здібностей. Далі автор роботи, що аналізується, звертає увагу на п'ять професійно значущих якостей у моделі особистості вчителя у контексті схеми *діяльність – спілкування – особистість* (за Л.М.Мітіною), які виявляють дві групи педагогічних здібностей (за Н.В.Кузьміною): проєктивно-гносичні здібності (педагогічне цілепокладання, педагогічне мислення) і рефлексивно-перцептивні здібності (педагогічна рефлексія, педагогічний такт, педагогічна спрямованість) [3;184]. Аналіз наведених структур і урахування досвіду інших психологів і педагогів, які розробляли окремі аспекти проблеми дали можливість І.О.Зимній дійти висновку: „співвідношення уявлень, які вже існують, про структуру суб'єктних „властивостей” (якостей, характеристик, факторів)

дає підгрунтя виділити наступні: 1) психофізіологічні (індивідні) властивості суб'єкта як передумови здійснення ним його суб'єктної ролі, яка виступає у якості задатків; 2) здібності; 3) спрямованість та інші особистісні властивості; 4) професійно-педагогічні і предметні знання й уміння (як професійна компетентність, у власне вузькому розумінні цього терміну)" [3;185-186]. Саме наведена структура суб'єктних „властивостей” (за І.О.Зимньою) покладено нами в основу структури суб'єктних властивостей особистості студента як суб'єкта самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу на підставі виділених вище специфічних особливостей досліджуваної діяльності, а також з проекцією на майбутню професію вчителя.

У своїй роботі „Основи професійного самовиховання майбутнього вчителя” С.Б.Єлканов відповідно до певних вимог педагогічної діяльності класифікує особливості особистості вчителя як загальні, особливі й індивідуально неповторні. Для детального розгляду структури особистості вчителя він користується концепцією професора К.К.Платонова. На підставі згаданої концепції Єлканов виділяє три групи вимог до особистості вчителя, а саме: до першої групи відносяться вимоги до нього як до представника суспільства і виконавця найважливішого соціального заказу: він формує особистість; друга група вимог до особистості вчителя торкається його індивідуального досвіду – професійної підготовленості (яка включає глибокі знання не тільки у галузі предмету викладання і його методики, але також у психології, історії й теорії педагогіки, у технології педагогічного процесу) і загального розвитку; третю групу вимог до особистості майбутнього вчителя складають проблеми розвитку психічних процесів [2;5-8]. Зупинимось більш детально саме на останній групі вимог, яка, на нашу думку стане у пригоді, коли мова піде про особистісні якості студента як суб'єкта самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного закладу освіти. Акцентується увага на „технології” педагогічного мислення. Вона (за Єлкановим) відбувається на різних рівнях. Початковим, але в той же час найбільш загальним рівнем мислення вчителя є його методологічне мислення, яке

орієнтовано педагогічними переконаннями. На цьому рівні у вчителя утворюється найбільш важлива його педагогічна здатність – чутливість до педагогічних явищ, педагогічне чуття. Другий рівень педагогічного мислення характеризується здатністю вчителя матеріалізувати свої педагогічні ідеї у своєрідні технологічні конструкції. Третій рівень – рівень оперативного мислення вчителя. У нього свої особливості. Вони обумовлені нескінченним розмаїттям конкретних умов педагогічної діяльності. Відповідно до цього слід акцентувати увагу на тому, що всі три визначені рівні мислення вчителя мають розвиватись у процесі самостійної навчальної діяльності студентів в умовах вищого педагогічного навчального закладу.

Суттєво важливими для педагогічної діяльності майбутнього вчителя (за Єлкановим) є емоційно-вольові якості і психофізичні особливості його особистості.

Проведений теоретичний аналіз, власні дослідження стосовно окресленої проблеми, узагальнення досвіду роботи викладачів вищої педагогічної школи дозволяють зробити певні висновки щодо структури суб'єктних властивостей особистості студента як суб'єкта самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу, наявність і формування яких забезпечуватимуть успішність організації такої діяльності і сприятимуть успішному розв'язанню завдання підготовки висококваліфікованого педагога-фахівця на сучасному етапі розвитку суспільства. До цієї структури включаємо наступні якості особистості:

- діяльнісна активність;
- спрямованість на педагогічну професію і самостійне набуття професійно-значущих знань;
- пізнавальна самостійність;
- сформованість умінь і навичок самостійної роботи;
- здатність до аналітичної діяльності;
- психофізіологічна готовність до здійснення самостійної навчальної діяльності.

Зупинимось на кожному структурному компоненті. Під *діяльнісною активністю* розуміємо здатність особистості студента включатись у будь-яку навчальну діяльність, в тому числі і самостійну, що забезпечить його активну позицію як

суб'єкта досліджуваної діяльності. Специфіка самостійної навчальної діяльності зумовлює необхідність наявності визначеної особистісної якості для успішного здійснення цієї діяльності і досягнення належних її результатів. Лише той студент може розраховувати на успішність і результативність такої діяльності, який проявляє належний рівень активності стосовно будь-яких дій, які він має здійснювати у процесі самостійної навчальної діяльності, оскільки відсутнім є контроль з боку викладача за процесом, а якщо і є, то цей контроль зведений до мінімуму. Відсутність суб'єкт-суб'єктних відносин викладач – студент, що є специфічним для такої навчальної діяльності, зумовлює вагомість активної позиції саме студента.

Спрямованість на педагогічну професію і самостійне набуття професійно значущих знань є наступним якісним показником особистості студента як суб'єкта самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу, оскільки наявність такої спрямованості підвищує цінність інформативного матеріалу, який виноситься на самостійне опанування, з проекцією на майбутню педагогічну діяльність і забезпечує свідоме ставлення до всього того, що студент має опанувати самостійно під час перебування у вищій педагогічній школі. А такий стан справ є суттєво важливим, оскільки студент повинен розуміти, що без сумлінного ставлення до такої діяльності неможливим є його професійне становлення як педагога-фахівця.

Пізнавальна самостійність як особистісна якість студента – суб'єкта самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу набуває неперевреного значення, оскільки лише за умови її належної сформованості студент буде активно включатись до самостійної пізнавальної діяльності і прагнути досягнення абсолютної самостійності у своїй роботі, спрямованій на набуття професійно значущих знань. Також це забезпечить прагнення до самостійного набуття знань не тільки в період навчання у вищій педагогічній школі, а й по її завершенні.

Сформованість умінь і навичок самостійної роботи є також значущим показником, оскільки самостійну роботу ми

розглядаємо як основну форму самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного закладу освіти – поперше. І по-друге, належний рівень сформованості таких умінь і навичок заощаджуватиме навчальний час студента на всіх етапах самостійної навчальної діяльності – від висунення певних цілей до самоконтролю результатів, які досягнуто в процесі цієї діяльності.

Включення до досліджуваної структури особистості студента *здатності до аналітичної діяльності* зумовлюється фактом того, що даний суб'єкт є єдиним в процесі здійснення самостійної навчальної діяльності і саме спроможність вчасно і якісно проаналізувати власний навчальний процес, визначити недоліки і своєчасно їх усунути є досить важливою складовою успішності такої навчальної діяльності.

Психофізіологічна готовність студента до здійснення самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу заслуговує на увагу з декількох причин.

Включення визначеного компоненту до досліджуваної структури суб'єктних властивостей особистості студента вищого педагогічного закладу зумовлюється перш за все наявністю чисельних фактів неспроможності особливо першокурсників справлятися з психічним і фізичним навантаженням, яке постає перед ними після вступу до вищої школи. Студент дуже часто просто фізично не встигає виконувати всі ті завдання, які вимагають від нього викладачі відповідно до вимог чинних програм з окремих дисциплін, які в свою чергу передбачено навчальними планами підготовки спеціалістів відповідного рівня кваліфікації. З цього приводу можна скажитись на перевантаженість і у деяких випадках необумовлену обтяженість цих навчальних програм і планів, але такий стан справ не пояснюється лише цим. Саме зараз теоретики і практики вищої педагогічної школи намагаються розвантажити студента, надати йому можливість більш продуктивно готуватись до своєї занадто відповідальної майбутньої професії. Винесення майже третини навчального матеріалу на самостійне опрацювання – один з найважливіших кроків у цьому напрямку. Але ж тут виникають інші проблеми.

Студенту забезпечують помірні умови навантажень щодо аудиторних занять і створюють сприятливу атмосферу для самостійної навчальної діяльності, хоча такий розподіл навчального навантаження і не вирішує всіх проблем.

Під психофізіологічною готовністю до самостійної навчальної діяльності розуміємо психологічну і фізичну спроможність займатись визначеною діяльністю на ґрунті певних вольових зусиль, концентрації уваги, напруження пам'яті, самоконцентрації, саморегуляції та інших психологічних механізмів, а також фізичного здоров'я.

Розпочнемо аналіз даного твердження з кінцевої фрази стосовно фізичного здоров'я. На сучасному етапі розвитку суспільства, коли глобальні перевантаження стали об'єктивною реальністю існування людини, турбота про фізичне здоров'я особистості виходить майже на перший план в організації будь-якої діяльності. Лише фізично здорова людина спроможна якісно виконувати певні завдання. Стосовно навчальної діяльності цей факт також є очевидним. Самостійна навчальна діяльність в силу своєї специфіки вимагає від того, хто нею займається належного стану фізичного здоров'я, оскільки людина, яка відчуває втому чи навіть певні ознаки хвороби, навряд чи зможе плідно самостійно працювати навіть за умови неабияких вольових зусиль.

Якщо про стан фізичного здоров'я у більшості випадків особистість має піклуватись самостійно, психологічна готовність студента до здійснення самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу має стати предметом спрямування певних зусиль з боку викладачів. Так, у багатьох випадках незадовільні результати стосовно опанування певних складних розділів, а іноді навіть окремих дисциплін пояснюються саме психологічною неготовністю студента до плідної і результативної роботи над ними. Спробуємо навести приклад з досвіду спостережень щодо вивчення студентами курсу „Іноземна мова” як загальноосвітньої дисципліни у вищому педагогічному закладі. Загальновідомим є той факт, що вона є однією з найскладніших для сприйняття. На те є ряд об'єктивних причин: невідповідний рівень знань на початок вивчення курсу, складність матеріалу,

недостатній рівень знань рідної мови та ін. Але ж, на нашу думку, причина більшості невдач полягає саме у психологічній неготовності студентів до сприйняття іншомовного матеріалу. Перед студентом постає певний психологічний бар'єр: вже покладено стільки зусиль під час навчання у школі, а результат майже відсутній; „я ніколи її не знав і ніколи знати не буду, то навіщо марнувати час” та ін. Саме так мислить більшість студентів щодо вивчення іноземної мови, а про самостійність у вивченні її мова майже не йде взагалі, оскільки студент, який ні на що не сподівається під час аудиторних занять навряд чи буде займатись самостійно. Першочерговим завданням, яке постає перед викладачем, є необхідність переконати студента в тому, що його ставлення є невірним, упередженим, і, що все у нього буде інакше, якщо він змінить своє ставлення і буде слідувати кваліфікованим порадам викладача стосовно аудиторної роботи і в особливості самостійної, оскільки при виконанні останньої його успіх залежить від власних вольових зусиль, концентрації уваги, напруження пам'яті та ін. Викладач має з самого початку курсу забезпечити студента якомога детальнішими методичними рекомендаціями для організації самостійної навчальної діяльності і в цих рекомендаціях належної уваги слід приділяти психологічним проблемам щодо подолання певних утруднень, які будуть виникати, пояснити, що їх виникнення є природним і зумовлено у більшості випадків об'єктивними причинами, а не індивідуальною неспроможністю швидко оволодіти тим чи іншим матеріалом. Саме такі поради сприятимуть становленню у студента впевненості у власних силах, бажанню продовжувати займатись навчальною діяльністю, у тому числі й самостійною, а без останньої, як уже неодноразово наголошувалось, неможливим є здійснення освітнього процесу у вищій педагогічній школі.

За результатами проведеного дослідження з окресленої проблеми і остаточно сумуючи все, що було сказано, можна дійти висновку, що до структури суб'єктних властивостей особистості студента як суб'єкта самостійної навчальної діяльності в умовах вищого педагогічного навчального закладу входять наступні суттєві якості особистості, які мають бути їй притаманні: діяльнісна активність, спрямованість на педагогічну

професію і самостійне набуття професійно-значущих знань, пізнавальна самостійність, сформованість умінь і навичок самостійної роботи, здатність до аналітичної діяльності, психофізіологічна готовність до здійснення самостійної навчальної діяльності.

Література

1. Дистервег А. Избр. пед. соч. – М., 1956. – С. 118.
2. Елканов С.Б. Основы профессионального самовоспитания будущего учителя. – М.: Просвещение, 1989. – 189 с.
3. Зимняя И.А. Педагогическая психология: Учеб. пособие. – Ростов н/Д.: Изд-во „Феникс”, 1997. – 480 с.
4. Ковалев А.Г. Личность воспитывает себя. – М.: Политиздат, 1983. – 256 с.
5. Левина М.М. Технологии профессионального педагогического образования: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Издательский центр “Академия”, 2001. – 272 с.
6. Основы общей психологии / С.Л.Рубинштейн. – СПб.: Питер, 2003. – 720 с.

С.В.Мантуленко

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ ДО ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТАРШОКЛАСНИКІВ

В статье рассматривается содержание понятия “готовность” к различным видам деятельности, и к профильному обучению. Представлены условия, которые будут позитивно влиять на формирование готовности будущих учителей к профильному обучению старшеклассников.

The article deals with the conception of readiness for different kinds of activities and professional oriented training. The conditions which will have a positive influence on forming of prospective teacher readiness for professional oriented training of senior pupils are submitted for consideration.

Процеси Європейської інтеграції охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності. Не стала винятком і освіта. Україна чітко визначила орієнтири на входження в освітній простір Європи, здійснюючи модернізацію освітньої діяльності